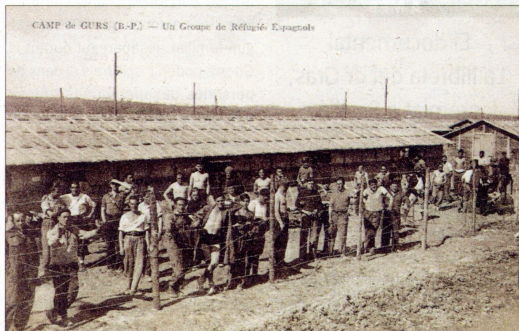

Els republicans espanyols van ser els primers treballadors forçats del Reich reconeguts com a víctimes del nazisme

A l'esquerra, una de les imatges de l'exposició *Rotspanier* -espanyols rojos-, dels historiadors Antonio Muñoz i Peter Gaida. A la dreta, Muñoz durant la conferència, este dimarts, al Museu Terres de l'Ebre, on es pot veure l'exposició fins este diumenge. / CEDIDA I.A.C.A.

Amposta Andrea Capilla

Durant la Segona Guerra Mundial (IIGM), uns 100.000 refugiats espanyols de la Guerra Civil van ser perseguits per ser antifeixistes i van sofrir internament deportació i treball forçat tant a França com a Alemanya. Al voltant de 10.000 espanyols exiliats a França foren deportats als camps d'extermini nazis, principalment al de Mauthausen i el subcamp de Gusen. Fins a 201 ebrencs, segons ha documentat Joan Baptista Beltran, van patir la barbàrie nazi: 71 eren del Baix Ebre (37, de Tortosa); 41, del Montsià; 51, de la Ribera d'Ebre i 138, de la Terra Alta. Del total de deportats ebrencs, 138 foren assassinats, i 3 consten com a desapareguts. Però què va passar amb els que no van ser deportats?

El juny de 1940, quan França va caure davant Alemanya, va dividir-se en dos parts: la zona ocupada i la zona 'lliure'. En esta darrera, la democràcia va ser substituïda per un "govern titella", diu l'historiador Antonio Muñoz, durant la conferència 'Treballadors forçats espanyols i catalans a l'Europa de Hitler (1940-1945) Història, justícia i (des)memòria', celebrada dimarts passat al Museu Terres de l'Ebre, on té l'exposició *Rotspanier*, que explica esta història. El Règim de Vichy, sotmès als alemanys i liderat pel mariscal Philippe Pétain, col·laborava amb els nazis i aplicava una política repressiva, anticomunista, antisemita i xenòfoba. "Als anys 1940-1941 ningú dubtava que Alemanya

guanyaria la guerra, i els francesos volien estar al costat dels vencedors. Així, ni Vichy, ni l'Administració francesa van suposar que hi hagués un risc real per l'ocupació alemanya, cosa que avergonyix des d'aleshores la mateixa França. Els alemanys van ocupar i mantenir França amb pocs milers de soldats i personal d'Administració".

El Govern de Vichy va enviar els refugiats espanyols considerats més perillosos a camps d'internament; d'altres van ser deportats a nord d'A-

espanyols, en contra de la seua voluntat, però veient que les alternatives eren pitjors, van convertir-se en treballadors forçats del règim francès, i van entrar, així, als anomenats Grups de Treballadors Estrangers o Espanyols, depenent de la documentació consultada (GTE), que van ser repartits per la França 'lliure'. Els refugiats espanyols van ser forçats a treballar al camp o a la construcció d'infraestructures, com preses. És per això que molts d'ells es trobaven en zones boscoses i mun-

Uns 50.000 republicans espanyols, contra la seua voluntat, van ser treballadors forçats als serveis de l'economia del Règim de Vichy.

Antonio Muñoz, comissari de l'exposició *Rotspanier* al Museu TE

frica i els van convertir en treballadors forçats en mines o en la construcció del Transsaharien -un somni impossible de l'imperialisme francès, que buscava unir amb ferrocarril tots els territoris de l'Àfrica occidental sota domini colonial de França i connectar més de 3.000 km des d'Algèria fins a Mali, les obres del qual no van arribar a concloure's mai-; i la resta, uns 50.000 republicans refugiats, van ser posats al servei de la seua economia.

"Vichy també va crear un sistema de treball forçat a França", explica. Així, si no treballaven per a l'economia francesa gratuïtament, eren expulsats del país o bé obligats a tornar a Espanya, o bé a treballar 'voluntàriament' a Alemanya. "Uns 50.000

tanyoses, diu l'historiador, i "d'aquí és d'on sortiran, el 1943, els maquis".

D'esta manera, el gran volum d'espanyols que acaben sent treballadors forçats per a Alemanya no ho fan al Reich, sinó a la França ocupada, en camps de treball. I ho fan a les ordres de l'Organització Todt (OT), l'administració nazi d'obra civil, dirigida per l'enginyer Fritz Todt, i, en morir, per l'arquitecte Albert Speer, que durant la guerra va seguir les forces armades alemanyes per Europa reparant infraestructures danyades en combats i també creant-ne de noves per assegurar el control del territori. De fet, els projectes més importants de l'OT van desenvolupar-se a la França ocupada. "Durant la IIGM, l'OT va ser

l'ocupador més gros d'Europa, amb més d'1,5 milions de treballadors".

Estos treballadors forçats van construir bases submarines, ja que en ocupar França Hitler va traslladar els submarins a la costa atlàntica francesa. Així, s'amplien alguns dels búnquers que ja existien i se'n creen de nous a Brest, Lorient, Saint-Nazaire, La Rochelle i Bordeus; "noms de cluats crucials en la història del treball forçat dels espanyols". També van treballar en la construcció del Mur de l'Atlàntic, que va ordenar aixecar Hitler a finals del 1941, quan els alemanys no aconseguiren ocupar Moscou, amb l'Operació Barba-roja. Davant les perspectives que la guerra s'allargués, els alemanys es van preparar: envien més soldats al front i recluten més estrangers per a treballar per al Reich. I mentre l'Alemanya estava concentrada en el front est, els Estats Units, després de l'atac a Pearl Harbor, entren a la guerra, el 1941, al costat de la Gran Bretanya. Això va provocar que Hitler, davant el risc que els americans i els britànics intentessin arribar a França i poguessen obrir un nou front a occident -tal com acabaria passant amb el desembarcament de Normandia el 1944-, ordenés construir este mur defensiu a l'Atlàntic, de més de 2.000 km de búnquers, bateries, llançadores de míssils i d'altres infraestructures defensives, des de França fins a Noruega. El juny de 1944, abans del desembarcament de Normandia, hi havia completats més de la meitat dels 15.000 búnquers planejats a la costa

francesa. "Qui va construir això van ser treballadors forçats -entre 30.000 i 40.000 republicans espanyols, dels 300.000 treballadors-, i avui dia encara es poden veure algunes d'estes bateries a les platges, i són una presència permanent i humiliant per als francesos, belgues i holandesos del que va significar l'ocupació alemanya". D'altra banda, fins a 4.000 republicans espanyols van ser deportats a les Illes del Canal, un cop els alemanys van ocupar-les. Allí els obligaven a treballar en condicions duríssimes, amb jornades extenuants, subalimentació, càstigs i execucions. Només a Alderney van morir més de 700 homes de diferents nacionalitats.

Un cop acabada la IIGM, i després de jutjar-se alguns responsables nazis -com els Judicis de Nuremberg- que van cometre crims contra la humanitat, no van processar-se tots els corresponsables d'estos crims, i els treballadors forçats van desaparèixer de l'imaginari col·lectiu. A partir de 1956, però, milers de treballadors forçats espanyols del Mur de l'Atlàntic reclamaven a la República Federal d'Alemanya que els indemnitzés, en considerar-se perseguits polítics dels nazis com els deportats als camps de concentració del Reich.

Primer, les autoritats alemanyes van rebutjar les seues sol·licituds, al·legant que els treballadors de l'OT eren voluntaris; però amb l'ajuda d'advocats a França i Alemanya, els espanyols van portar el seu cas davant la justícia, i el Tribunal Superior de Colònia va obrir una profunda investigació i va interrogar centenars de testimonis, inclòs l'antic cap de l'OT Albert Speer. Finalment, i després d'un llarg procés, la justícia va donar la raó als espanyols, per la qual cosa havien de ser indemnitzats. "Des de 1972, i sense aquí saber-ho, hi ha milers d'espanyols reconeguts com a víctimes del nazisme per motius polítics", diu Muñoz. Així, els republicans espanyols van convertir-se en els primers treballadors forçats del Tercer Reich en ser reconeguts com a víctimes del nazisme.

Tanmateix, critica Muñoz, tot i que actualment hi ha museus arreu d'Europa que recorden les víctimes del nazisme de la IIGM, hi ha molt poques referències a les desenes de milers de treballadors forçats espanyols del Tercer Reich i de Vichy. I en especial, diu, a Espanya l'herència de la Guerra Civil ha deixat a l'ombra la memòria de l'exili republicà, i els treballadors forçats espanyols segueixen, encara ara, en l'oblit. ■

